

Nr 786

Av fru Hamrin-Thorell och herr Stefanson, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 75, med förslag angående effektivisering av verksamheten på pris- och konkurrensområdet samt konsumentvaruforskningen.

(Lika lydande med motion nr 982 i Andra kammaren)

I proposition nr 75 framläggs förslag till vissa åtgärder i syfte att effektivisera den statliga övervakningen av pris- och konkurrensförhållandena samt prisupplysningen, i första hand genom förstärkning av personalresurserna vid näringsfrihetsombudsmannens kansli och statens pris- och kartellnämnd. Vidare förslås viss förstärkning av undersökningsavdelningarna vid statens institut för konsumentfrågor samt aviseras ytterligare en utredning rörande konsumentupplysningen och konsumentvaruforskningen.

Vi vill i anslutning till propositionen anföra följande.

Det förhåller sig utan tvekan så att en sund konkurrens inom näringslivet främjar medborgarnas intresse av att få goda och ändamålsenliga varor till så låga priser som möjligt. Enligt vår uppfattning torde en viss samhällsleg övervakning av konkurrensen och prisbildningen vara ofrånkomlig.

Vid sidan om priskonkurrensen spelar emellertid enligt vår uppfattning också service- och kvalitetskonkurrensen en viktig roll. Medborgarna har enligt vår uppfattning berättigade krav på att olika former av service skall finnas tillgängliga, och vi är övertygade om att konsumenterna även är villiga att betala för en bättre service. I dagens samhälle får servicefunktionen allt större betydelse, inte minst med tanke på att modern familjebildning ofta innebär att båda makarna har förvärvsarbete och sålunda blir i hög grad beroende av de former av service som erbjudes.

I propositionen berörs något det hinder för en obunden tävlan mellan olika distributionsformer, som en alltför långtgående styrning av butiksstrukturen genom den allmänna bebyggelseplaneringen kan innebära. Vi vill kraftigt understryka den betydelse som den kommunala bebyggelseplaneringen kan ha för konkurrensstrukturen. Det är enligt vår mening av vikt att man i tid vidtar åtgärder för att förhindra att en felaktig bebyggelseplanering leder till en snedvridning av konkurrensen eller till en försämring av medborgarnas service. En särskild sakkunnig har tillkallats för att bl. a. undersöka härmed sammanhängande frågor. Vi anser det angeläget att denna

undersökning bedrivs med stor skyndsamhet samt anser att riksdagen i ett uttalande bör understryka betydelsen av att den kommunala bebyggelseplaneringen utformas så att den icke försvårar en effektiv konkurrens mellan olika företagsformer.

Riktprisutredningen föreslog en övergång från benämningen riktpris till benämningen cirkapris. Även i propositionen förordas nu detta. Vi vill för vår del uttala en viss skepsis inför tanken att en ändring av terminologin i och för sig skulle ha så stor betydelse. Någon anledning att motsätta sig den nya termen kan vi emellertid inte finna, bl. a. eftersom den redan accepterats från näringslivets sida och redan torde användas i stor utsträckning.

Riktprisutredningen föreslog i sitt betänkande en särskild upplysningskampanj, innefattande bl. a. tidningsannonsering. Cirkaprisbegreppet och vikten av prismedvetenhet skulle vara huvudteman för kampanjen. Departementschefen instämmer i allt väsentligt i utredningens förslag och erinrar i sammanhanget om den annonskampanj som SPK nyligen genomfört, där man presenterat konkreta jämförelser mellan prisnivåerna i olika livsmedelsbutiker i ett stort antal städer. För ändamålet föreslås ett anslag av 500 000 kr.

Man torde enligt vår mening på goda grunder kunna ifrågasätta om det verkligen är befogat att anslå en så stor summa som $\frac{1}{2}$ miljon kronor för en upplysningskampanj, som till stor del synes ha till syfte att upplysa allmänheten om att ett nytt begrepp, cirkapris, införes. Begreppet torde få god spridning genom näringslivets utlovade medverkan. Även genom konsumentupplysningen i Radio-TV torde konsumenterna få kännedom om cirkaprisbegreppet. Förutom att bedriva upplysning kring cirkaprisbegreppet skulle kampanjen även upplysa om vikten av att vara prismedveten. Beträffande kampanjens närmare innehåll anges emellertid inte mycket.

Vi vill i anslutning härtill anlägga vissa synpunkter på den samhällliga prisundersöknings- och prisupplysningsverksamheten. Det är enligt vår uppfattning av mycket stor betydelse att man vid undersökningar av detta slag inte uteslutande undersöker pridfaktorn utan att man samtidigt väger in faktorerna service och kvalitet. Renodlade prisundersökningar kan vara vilseledande för konsumenterna. En utvidgning av undersökningarna till att även omfatta service- och kvalitetsfaktorerna torde visserligen leda till viss komplicerad undersökningsförfarandet, som inte desto mindre framstår såsom nödvändigt om konsumenterna skall ha någon verklig ledning av de publicerade undersökningsresultaten. I den av departementschefen omnämnda annonskampanjen jämfördes priserna mellan olika företagsformer inom livsmedelsbranschen, varvid framkom prisskillnader på upp till 13 %. Det företag för vilket de högsta priserna redovisades var ett centralt i city beläget, väl sorterat företag som i stor utsträckning satsar på manuell service, medan det företag för vilket de lägsta priserna redovisades var ett nära två mil utanför city liggande företag med starkt begränsade betjäningssfunktioner

och begränsat varusortiment. Sådana faktorer som belägenhet, varusortiment och betjäning måste uppenbarligen noga angivas för att konsumenterna skall ha någon verklig vägledning av en upplysningskampanj av detta slag.

Vi vill icke motsätta oss att 500 000 kr. anvisas för upplysningsverksamhet men anser att såsom villkor bör föreskrivas, att upplysningsverksamheten skall mer ha karaktären av allmän konsumentupplysning och upplysning om det intima samband som består mellan begreppen pris, service och kvalitet.

Vi vill också i detta sammanhang understryka att prisundersökningar och prisupplysning måste utformas och bedrivas på ett sådant sätt att enskildas rättssäkerhet icke trädes förnär. Oriktig eller ofullständig publicering av prisnivåer och andra prisetförhållanden kan få avsevärda negativa konsekvenser för det enskilda företaget eller för hela branscher. Det är även enligt vår uppfattning angeläget att undersökta företag får tillfälle att ta del av undersökningsmaterialet innan detta offentliggöres. JO har uttalat att »utan att sådan åtgärd (inhämtande av enskild parts yttrande) är det mången gång icke möjligt att med tillbörlig grad av säkerhet bedöma tillförlitligheten av införskaffade upplysningar som angår den enskildes uppträdande eller hans förhållanden i övrigt». Vidare framhåller JO att kommunicering bör »kunna underlåtas endast om särskilda skäl talar härför. I första hand avses härmed att viktiga samhällseliga intressen i vissa fall kunna kräva ett så snabbt avgörande att en kommuniceringsåtgärd icke hinner avvaktas».

På konsumentupplysningssidan har arbetet länge kännetecknats av en betydande splittring av resurserna. De olika organ som varit sysselsatta med konsumentupplysning och konsumentvaruforskning har icke varit samordnade i tillräcklig grad. Samma har förhållandet varit beträffande de offentliga utredningar, som under senare år sysselsatt sig med hithörande problem. Denna brist på samordning har tidigare påtalats från folkpartiets sida, bl. a. i en motion till 1963 års riksdag, där det föreslogs att en grundlig översyn över hela konsumentvaruforskningens och konsumentupplysningens område, med en utbyggnad som organisatoriskt och personellt svarade mot tidens krav, borde genomföras. Riksdagen avtog denna motion med hänvisning till sittande utredningar. Nu framlägges i propositionen förslag just till en sådan samordnande utredning. Vi är givetvis tillfredsställda med att man från regeringens sida nu insett det berättigade i våra för länge sedan framförda krav men kan inte underlåta att betona att reformer på detta ur konsumenternas synpunkt viktiga område därigenom kommit att skjutas ännu längre fram i tiden.

Vi vill i samband härmed understryka att det enligt vår mening är viktigt att en samordning verkligen kommer till stånd. Detta innebär att pågående utredningar på konsumentområdet knytes till den utredning som nu tillsättes, så att splittringen inte blir bestående. Dessutom anser vi det angeläget att den nya utredningen får parlamentarisk representation.

Vissa detaljspörsmål vill vi redan nu att riksdagen överlämnar till den nya utredningen.

Dit hör frågan om en gemensam, fristående informationscentral för konsumentupplysningen. Även i framtiden kan man räkna med att konsumentvaruforskning kommer att bedrivas inom olika organ. För att konsumentupplysningen skall få full genomslagskraft bör inom alla områden upplysning om forskningsresultaten i största möjliga utsträckning kanaliseras via en gemensam upplysningscentral.

Enligt vår mening är det också av vikt att man inte försummar det behov av konsumentupplysning, som finns även utanför Stockholm. Upplysningscentraler av det slag som redan finns i Stockholm skulle här fylla en väsentlig uppgift. Relativt långt framskridna planer på inrättande av sådana även i Göteborg, Malmö och Umeå finns.

Tidigare krav från folkpartiets sida på inrättandet av upplysningscentraler har avslagits av riksdagen med hänvisning till att man borde avvakta ytterligare erfarenheter av verksamheten. Då centralen i Stockholm nu varit i verksamhet i flera år och erfarenheterna därav är utomordentligt goda finner vi tiden nu vara mogen att fatta principbeslut om inrättande av sådana konsumentupplysningscentraler fr. o. m. budgetåret 1968/69 även i Göteborg, Malmö och Umeå. Detta kan lämpligen ske i samarbete med Byggtjänst.

Konsumentupplysningsutredningen hade föreslagit att vid konsumentinstitutet skulle tillsättas en särskild planerings- och samordningsgrupp. Detta förslag tillstyrktes av flertalet remissinstanser. I propositionen förordas dock inte den personalökning som detta skulle innebära. Vi anser att en sådan planerings- och samordningsgrupp skulle vara av stor betydelse. Vi anser att frågan om inrättande av en sådan grupp bör överlämnas till den nya utredningen för snabböverbägande och eventuellt delförslag.

Konsumentinstitutet arbetar sedan länge under otillfredsställande lokalförhållanden. Detta inverkar utan tvekan menligt på den forsknings- och upplysningsverksamhet som kan bedrivas. Frågan om en lösning av institutets lokalförhållanden bör också överlämnas till den nya utredningen som även beträffande denna fråga bör kunna framlägga ett delförslag.

Slutligen vill vi ta upp kravet på aktualitet i konsumentupplysningen. Om det skall vara någon mening för konsumenterna att resultaten av konsumentvaruforskningen presenteras för dem, bör det ske så snabbt att undersökta varor icke hunnit utgå ur marknaden eller undersökta modeller redan ersatts av modernare. Förändringar i produktionen inträffar numera snabbt, och det bör bli en viktig uppgift för den nya utredningen att utreda hur konsumentupplysningen skall kunna hålla jämna steg med produktionsförändringarna.

I detta sammanhang vill vi framhålla vikten av att provning av maskiner för hushållsändamål och andra varor i högre grad än hittills inriktas på att i samarbete med tillverkarna komma fram till normer för varornas bästa funktion.

Med hänvisning till det anförda hemställes,

att riksdagen vid sin behandling av prop. 75 måtte uttala

1) vikten av att den kommunala bebyggelseplaneringen utformas så att den inte motverkar en effektiv konkurrens mellan olika företag och företagsformer;

2) att pris- och kartellnämnden i sina prisundersökningar och upplysningskampanjer tar större hänsyn till konkurrensfaktorerna service och kvalitet så att sambandet mellan dessa faktorer och priset bättre belyses;

3) att de företag som blir föremål för prisundersökningar ges möjlighet att yttra sig över undersökningsresultatet innan detta publiceras;

4) att den aviserade utredningen om konsumentvaruforskningen och konsumentupplysningen blir parlamentarisk;

5) att denna utredning bl. a. bör behandla frågor rörande inrättande av en gemensam upplysningscentral, inrättande av planerings- och samordningsgrupp inom konsumentinstitutet, konsumentinstitutets lokalproblem samt åtgärder syftande till aktualitet i konsumentupplysningen;

6) att riksdagen måtte fatta principbeslut om inrättande av konsumentupplysningscentraler i Göteborg, Malmö och Umeå fr. o. m. budgetåret 1968/69.

Stockholm den 14 april 1967

Ruth Hamrin-Thorell (fp)

Stig Stefanson (fp)
